

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 13. МАРТА 1890.

ГОД. XV.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 34.

УРЕЂУЈЕ А. ЖАЦИЋ.

Извави за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану спаке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМАЧКА УМЕТНОСТ У САДАШЊЕ ДОБА.

II.

Идеалистичка и реалистичка шаблона.

(Наставак.)

Кад би оно прво било, онда би истина приказивања морала произићи из најосновнијег проучавања улога и „карактер“ би морао споља и изнутра бити потпун. Али то није тако. Натуралисте наше даније позорнице већом страном су вешти мађионичари, који умеју да сакрију празнине свога схваташа и површину своје карактеристике, а то чине обманом, износећи мале реалистичке „вештинице“ или мајсторије и извиђања. У свакој улози имају они неколико таквих „шлагера“, који се ћојајвише састоје у изливима сиромске снаге или у извођењу ситних детаља, после којих увек постигну живо одобравање. Натуралистама је све једно шта приказују: да ли модерну позоришну игру или широрову трагедију. Они не увиђају ни мало, да се особа немачког драматичара, као н. пр. „Виљем Тел“, мора друкчије приказивати, него „Нарцис“, од Брахфогла. Шилер је као песник прави идеалиста и његове су особе рањене уживац, кад се оките реалистичким крипама. Али се натуралисте позивају на њихово „уметничко начело“ и пошто се за исто употребљавају само спољашности, долазе они природним током к шупљој шаблони.

Натурализам има највише заступника међу „приказивачима карактерних улога.“ Улоге „Фрање“, „Маринели-ја“, „Гренгоара“, „Нарциса“ итд., то су омиљени „парадни коњи“, које особито путнички глумци износе пред публику. А публика се лако

да обманути. Треба само вазда на то помиљати: колико је њих од хиљаде гледалаца у животу свом видело људе у положајима, које су изазвали и условљавали слични изливи осећаја, какве нам песници износе? Можда само десеторица њих; а и ту се још може сумњати, да ли су сви ти кадри тако разумевати сушту јаву, да по њоји могу пресуђивати уметност. Сви остали 990 гледалаца верују глумцу готово безусловно, пошто или нису никад нечег сличног доживели, или немају око за живот. Сви ти држе оно ћаволско кривљење лица, прекомерне изливе осећаја, трзање тела — све то држе и сматрају за верну копију правог живота, те повлађују реалистичкој шаблони исто тако, као што изражавају своје допадање идеалистичкој.

Оба начела, идеализам и реализам, естетички су оправдана, — „једино спасавајућа“ нити је икоја вера. нити икоји уметнички принцип — али обадва губе своју уметничку оправданост, чим формула, догмат, постане њихов једини садржај. Све друге уметности остављају за собом трајне резултате, који вазда с једнаком снагом могу утицати са оплођивањем, само глумачка уметност нема тих резултата. У току живота једнога човека достигне она своју висину; у унутарњости тога појединачца леже мотиви, побуде к уметничким делима, која трају само неколико сахрана, ма да су и тако силна била, да је хиља-

дама људи од њих застРЕПило до дна душе. То што вечно тече у глумачкој традицији, те не ће критичку мисао критичара и уметничког последника толико да слуша колико он хоће; то непрекидно ново стварање и нестајање радовა и успеха училило је такођер утицај великих глумаца покретљивим, колебљивим, ако т. ј. ти глумци нису директно давали наставу и обуку. Попут се предмет студији довољно не покорава, то мора и поука веома страшном бити само крића и недовољна; остају попајвише само неке оштрије појединости, које ученици даље расађују.

Шаблона се не ће одагнati никојом позоришном школом, никојим одстрањењем

монопола у улогама; поједини велики таленти савладаће је, наћи ће нова становишта, нове истине, на њих ће имати нова утицаја нов пешнички дух, тако, да ће изгледати, да је све постало боље, јер је све друкчије. Али и онда ће се жива форма мало по мало укочити, постаће догматичком традицијом, шаблоном, док опет друга каква, ма како названа струја не овлада, и у драми и глумачкој уметности не постане реч и месо, па да најпосле опет подлегне природном закону, од кога се приказивачка уметност може мање него сестре јој отргнути: да постане шаблоном, која ће по самој природи по ново изазвати реакцију.

ЛИСТИЈИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Лудвик XI.“ трагедија у 5 чинова, написао Казимир Делавић, с француског превео Ј. Ђорђевић, — приказана у Новом Саду 3. марта о. г.)

Лудвик једанаести прелазио је већ неколико пута преко наше позорнице и свака смо имали прилике да веће пријатно проведемо, да уживамо у уметничком приказу нашег Ружића. Не веже нас толико драма, мање нас веже сам Лудвик, шта више Лудвик је врло немила појава, — нас држи у добром расположењу веши приказ носиоца главне улоге.

Имали смо прилике гледати у тој улози г. Ружића већ двапут. Па сваки пут морадо смо се поклонити пред веинтином његовом. У рукама невешта приказивача Лудвик би био најнемилија и најодвратнија личност у целој драми, јер је доиста таква, али кад га даје наш први уметник, онда од Лудвика начини својом веинтом игром личност, коју можемо гледати и разумети. Од оног неваљалог, поквареног и у злу огрезлог зликовца, од Лудвика једанаестог, краља француског начини г. Ружић таку особу, да чи сто заборавимо на недела, која Лудвик чини: не надају нам скоро ни на ум. Ми смо се занели за веинтим приказом, загледали смо се у г. Ружића, пратимо му сваки покрет те и нехотице држимо, да је пред нама главом онај грозни Лудвик, који не бира срества, да се и најмањег противника ослободи. У Ружићеву Лудвiku не мотримо ни оно, што Лудвик дела, ради, већ како дела, како ради, занесемо се за Ружићем, ма да пред очима имамо чисто самога Лудвика.

Лудвик једанаести чини нам се да је најбоља улога г. Ружића и њега гледати у тој улози, то је права наслада, право уживање; то је уживање, које се ретко враћа. Та како да не уживамо, кад тако разноврсне душевне расположење лудвикове г. Ружић тако верно и тако веинто приказује, да нам се и нехотице руке дижу у знак чистог повлађивања. Г. Ружић није ниједан моменат у улози својој испустио а да га није јасно карактерисао: он је то учинио и у најнеизнатнијем као и у најважнијем. Хвала му на том ретком уметничком уживању, а хвалу му је исказала и присутна публика, одликујући га поновљеним изазивањем.

Све друге улоге губе се поред Лудвикове, али ипак зато споменућемо још неке. Краљевића Карла приказивала је гђа Марковићка. Свакојако да је тешко, нежном полу приказивати верно окрутнији и грубљи спол, али краљевић Карло, вељда за то, што је краљевић, и није друго него нежно чељаде, које је таман за гђу Марковићку; шта више виделисмо у ње доста и енергије и снаге у моментима, кад је требало, само је глас тек мало женски одјекивао. Г. Љукић, као лекар краљев, Коатје, а уз то баш противник краљев, био би још бољи, да се живље кретао; то исто имамо притетити и г. Димитријевићу у сценама са Маријом, министровом кћерком. Иначе изврено је знао маркирати мржњу своју наспрам Лудвика и ону одлучност наспрам убице родитеља му. Г. Делини као пустиник, стар и сед, био је сувише млад а њему бар није тешко бити стар. Гђа Бакадовићка мора да приказује већином

љубавне улоге, јер друге глумице за то скоро немамо, и она их приказује обично и мимиком и изразом на лицу и гласом стереотипно, као да су све девојке и све удаваче од једне те исте врсте; желели бисмо, да она приказ свој увек удеси према улози, јер овако испадне, да је у једној улози добра а у другој, но исте врсте не утиче на гледаоце баш пријатно. Особито бисмо јој препоручили, да обузда свој глас: да она њиме влада и управља. Г. Марковић са г. Васиљевићем и гђа Лукићка са г. Бакаловићем одржавали су целину свагда тако, да је цео приказ ишао непрестано складно. С.

ПОЗОРИШТЕ.

(Александар Ивановић Пальм.) Тад на гласу писац руских позоришних игара рођен је г. 1822. а умро 1885. За живота свога написао је десет драма, три повеће новеле и неколико мањих приповедака. У свима његовим радовима огледа се здрав књижевнички укус и свесна тенденциозност. Био је реалиста. Сва његова позоришна дела постигла су сјајне успехе на свима руским позорницама.

„Наш пријатељ Некљужев“, који се данас приказује на нашој позорници први пут, даван је најпре у Паризу под овим именом: „Боман д' ин кајсир russe.“ За тим је приказан у чешком народном позоришту, па у београдском и загребачком позоришту, и свуда се јако допао

СИТНИЦЕ.

(За жене нема старости). Некакв паметан човек рече једном: Нема вишег баба! И имао је право. Још би више право имао, да је казао, да у опште нема старих жена. Жена само онда остари, кад сама себе забатали. Главно је за жену: знати остатити; или то је вештина, ис пред које многе жене поплашене утекну, не хотећи да јој се посвете иначе, но што је можно касније. Није најтежи час онај, кад жена престане бити млада. Најбоље је, да се жена јуначки одважи, па онај кобни час, т. ј. онај, кад се укаже прва бора, кад се покаже прва седа, да га употреби и да се повуче најтраг из све та. По што по то ваља избеги опасност, да не буде смешна и да не изазива непријатне примедбе. У том погледу два стиха оштроумнога Волтера више казују него читаве расправе:

Qui n'a pas l'esprit de son age,
De son age a tout le malheur.

(Ко не разуме своје године, тај тегли сву беду од својих година.) Жена, која зна остатити, знаде и оденути се: она тумачи моду по својој вољи, а увек остаје потпуно елегантна; једном речи, она не иде за модом, него поред

ње. Најгоре је у том погледу, кад жена, у који напредује у водинама, почне себе забатавати, изговарајући се, да не мора никоме донасти се. Што лице више вене, тим више ваља да се стара, како ће га други боље подносити.

(Тоалета женина) има велику важност по срећу брачну. Не само што жена треба да гледа свога мужа задовољи, показујући се увек дражесна, него ваља и на то да се осврће, да муж своје задовољство не плаћа врло скupo. Не мислим овде говорити о кућевној економији, али хоћемо да протумачимо наше горње речи. Жена на своме месту увек ће толико проранити, да буде готова до рока од доручка, т. ј. да је већ тако обучена, да се не мора крити, ако би дошла каква посета пораније. Не ћемо тиме да кажемо да жена до доручка треба да је обучена и утегнута, као за какву параду; али данашња мода тако је богата у елегантну недоруву, да се не би могло оправдити господи, која не би хтела тиме користити се, па да буде пристојно обучена и за јутарње посете.

(Посетице). За употребу посетница ваља знати некоја правила, која су у главном свуда усвојена, где се служе посетницама (визитним картама). Ми ћемо овде навести ова правила. Кад хоћемо картом да се пријавимо, само је онда превијемо; кад смо у напред извештени, да не можемо говорити с оним: кога бисмо хтели да походимо. Превијање бива данас обично дуж целе десне стране на посетници, а пре су је већином превијали рогљеви, при чему се свакоме рогљу давало одређено значење, које је с леђа било печатано: р. f. v. (pour faire visite, ради посете); р. f. (pour féliciter, ради честитке); р. p. c. (pour prendre congé, ради опроштаја); aff. affaires, послови). У најновије време превијању посетница даје се овако значење: Кад се превије горњи рогљ десно, онда значи праштављење; превијен доњи рогљ десно значи: честитка у породичним или домаћим приликама; кад се превије горњи рогљ лево, значи захвалност; а превијен леви рогљ доле значи учешће у жалости: превијена посетница дуж целе десне стране значи посету послом; а превијена дуж целе леве стране значи званичну посету, поздравну (о новом лету, имендану итд.); кад се посетница превије по средини поцреко, значи позив на сутра; а кад се превије по средини уздуж, значи позив на данас. Где више њих хоћемо да походимо, ваља спакоме од њих да се преда карта. Велика господија просто само предаду своје карте обичним самртним људима; а тако чине и они, који хоће да покажу своју учтивост, а да не досађују особама, које су према њима у несавремено високу положају.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

34. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 24.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 13. МАРТА 1890.

ШРВИ ПУТ:

НАШ ПРИЈАТЕЉ НЕКЉУЖЕВ.

КОМЕДИЈА У 5 ЧИНОВА И ШЕСТ СЛИКА, ОД АЛЕКСАНДРА ИВАНОВИЋА ПАЉМА, С РУСКОГ ПРЕВЕО
СЛАВКО СВ. МИЛЕТИЋ. — РЕДИТЕЉ: МИЉКОВИЋ.

ОСОБЕ:

Стеван Миронић Лапћев, велики трговац и лиферац	Лукић.
Наташа, његова кћи	С. Бакаловићка.
Авдоћа Мироновна Феђухина, његова сестра, удовица, генералица	Т. Лукићка.
Капитоша, лапћевљев посинак	С. Миљковићка.
Јулија Антоновна Трифоновићка	С. Вујићка.
Харлампије Савић, њен муж, чиновник	Марковић.
Мемнон Иљић Промтов, акцисни чиновник, сарадник месних новина	Васиљевић.
Макар Петровић Сљепенћајев, управитељ деоничарске банке	Делини.
Andreј Николајић Некљужев, благајник у банци	Димитријевић.
Камињски, његов помоћник	Бакаловић.
Господин А. } пријатељи некљужевљеви	Настасић.
Господин Б. }	Стојчевић.
Истражни судија	Живковић.
Ана Ивановна Поспјелова, учитељева удовица	Д. Ружићка.
Дебели економ — — — — —	Илић.
Трговац смиренца изгледа	Ивковић.
Дама с наочарима — — — — —	Д. Жанова.
Стари послужени војник — — — — —	Стевановић.
Виктор, коморник некљужевљев	Стевановић.

Судски пристави, чиновници, адвокати, жандари и публика у окружном суду.

Слуге на летњиковцу некљужевљеву.

Догађа се у великом трговачком месту у наше време: први чин у кући лапћевљевој; други (обе слике) у врту некљужевљева летњиковца; трећи у соби наташиној; четврти у кабинету некљужевљеву, а пети у згради окружнога суда.

Између IV. и V. чина протиче година дана.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 пре и од 3—5 сахата
после подне, а увече на каси.

ПОЧЕТАК У $7\frac{1}{2}$ А СВРШЕТАК У $10\frac{1}{2}$ САХАТА.